

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՈՐԱԿԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ

**ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՄԱՍՆԱԳՐԻ ԵՎ
ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉՆԵՐԻ ԼՐԱՑՄԱՆ
ՈՒՂԵՑՈՒՅՑ**

ԵՐԵՎԱՆ 2016

ԿՐԹԱԿԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՄԱՍՆԱԳԻՐԸ (ՄՊԵՑԻՑԻԿԱՑԻԱՆ)

Մասնագիրը կրթական ծրագրի նպատակների, ակնկալվող կրթական վերջնարդյունքների, կառուցվածքի և բովանդակության, ընտրված դասավանդման, ուսումնառության և գնահատման ձևերի ու մեթոդների ամփոփ նկարագրությունն է: Այն նախատեսված է կրթական ծրագիրը մշակող աշխատանքային խմբի, դասախոսական կազմի, ուսանողների, արտաքին և ներքին գնահատողների (փորձագիտական գնահատում) և այլ շահակիցների համար:

Կրթական ծրագրի մասնագիրն օգտագործվում է որպես տեղեկատվության աղբյուր՝

- ուսանողների և դիմորդների համար, ովքեր ցանկանում են հասկանալ կրթական ծրագրի էությունը և առանձնահատկությունները, ծանոթանալ ծրագրի հիմնական նպատակներին և ակնկալվող կրթական վերջնարդյունքներին,
- գործատուների, փորձագետների և արտաքին գնահատողների համար՝ ծրագրի օգնությամբ ձևավորվող մասնագիտական և ընդհանրական կարողություններին ու հմտություններին ծանոթանալու նպատակով,
- մասնագիտական և/կամ ոլորտը կարգավորող իրավասու մարմինների համար, որոնք հավատարմագրում են բարձրագույն կրթության ծրագրերը կամ արտոնում են մասնագիտական գործունեությունը,
- կրթական ծրագրերը հաստատող ԵՊՀ կառույցների համար, որոնք պետք է հավաստիանան, որ ծրագրի նպատակները, ակնկալվող կրթական վերջնարդյունքները և բովանդակությունը համահունչ են միմյանց, սահմանված են հստակ, իրատեսական են և համապատասխանում են ՀՀ որակավորումների ազգային շրջանակի պահանջներին,
- ԵՊՀ տարբեր կառույցների և ուսումնական ստորաբաժանումների համար՝ ծրագրի որակի ներքին փորձաքննության, ընթացիկ մոնիթորինգի և պարբերական վերանայման գործընթացներն իրականացնելու համար,

- ուսանողների և շրջանավարտների համար, որոնք հետադարձ կապի օգնությամբ գնահատում են, թե ծրագիրը որքանով ապահովեց ակնկալվող կրթական վերջնարդյունքների ձեռքբերումն իրենց կողմից:

ԵՊՀ բակալավրի և մագիստրոսի բոլոր կրթական ծրագրերն ունեն մասնագրեր, որոնց ձևաթերթը ներկայացված է *Հավելված 1*-ում: Ծրագրի մասնագիրը կազմում է տվյալ ծրագիրը մշակող աշխատանքային խումբը (ՕՄԱԽ):

ԵՊՀ կրթական ծրագրի մասնագիրը պարունակում է.

1. Կրթական ծրագրի (մասնագիտության) անվանումը և մասնագիտության թվանիշը:
2. Բուհի լրիվ անվանումը և հասցեովումը (Երևանի պետական համալսարան՝ ԵՊՀ):
3. Մասնագիտական կամ այլ իրավասու մարմնի կողմից ծրագրի հավատարմագրված լինելու փաստը (նշել, թե ծրագիրը ում կողմից և երբ է վերջին անգամ հավատարմագրվել կամ պաշտոնական արտաքին գնահատում անցել):
4. Շնորհվող որակավորման անվանումը՝ ըստ ՀՀ բարձրագույն կրթության որակավորումների պաշտոնական ցանկի:
5. Ծրագրի մեկնարկի ուսումնական տարին (ծրագիրը երբ է առաջին անգամ մեկնարկել):
6. Ուսումնառության լեզուն (հայերեն):
7. Ուսուցման ձևը (առկա կամ հեռակա):
8. Ծրագրի ընդունելության չափանիշները/պահանջները: Բակալավրի առկա ուսուցման ծրագրի պարագայում հղում տալ ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված համապատասխան կարգին¹, բակալավրի հեռակա ուսուցման ծրագրի պարագայում՝ ՀՀ ԿԳՆ կողմից հաստատ-

---

¹ «ՀՀ պետական և ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատություններ ընդունելության (ըստ բակալավրի կրթական ծրագրի) կարգ», ՀՀ կառավարության որոշում (26 ապրիլի 2012 թվականի N 597 –Ն):

ված համապատասխան կանոններին², մագիստրոսի առկա և հեռակա ուսուցման ծրագրերի դեպքում՝ ԵՊՀ համապատասխան կանոնակարգերին³: Բակալավրի ծրագրի դեպքում ներկայացնել ընդունելության քննությունների ցանկը՝ ըստ առարկաների, մագիստրոսի ծրագրի դեպքում նշել, որ նույն մասնագիտության շրջանակներում ընդունելությունն անցկացվում է առանց քննությունների, իսկ հարակից մասնագիտություններով դիմորդները հանձնում են համապատասխան մասնագիտության բակալավրի ավարտական ամփոփիչ քննությունը:

9. Ծրագրի նպատակները (նշել 2-4 նպատակ): Կրթական ծրագրի նպատակները լայն և ընդհանրական ձևակերպումներ են ուսուցման և դասավանդման մտադրությունների վերաբերյալ: Նպատակներն ընդհանուր գծերով մատնանշում են, թե ինչ է ուսուցանվելու ուսանողին ծրագրի շրջանակներում: Նպատակները սովորաբար սահմանվում/ձևակերպվում են դասախոսական կազմի տեսանկյունից՝ ներկայացնելով ծրագրի ամենակարևոր դրույթները, բնութագրական առանձնահատկությունները և/կամ ուղղվածությունը: Օրինակները ներկայացված են *Հավելված 3-ում*:
10. Ծրագրի կրթական վերջնարդյունքները: Կրթական վերջնարդյունքներն ակնկալվող այն գիտելիքները, կարողությունները և հմտություններն են, որոնք ցույց են տալիս, թե ծրագրի ավարտին հասկապես ի՛նչ պետք է գիտենա, հասկանա և կարողանա անել ուսանողը: Կրթական վերջնարդյունքները ձևակերպվում են այնպես, որ ուսանողների կողմից գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձեռքբերումը լինի դիտարկելի/դրսևորելի, չափելի և գնահատելի: Այդ նպատակով վերջնարդյունքի ձևակերպումը հարկավոր է սկսել ակտիվ, գործողություն ցույց տվող բայով⁴: Տարբեր տեսակի կրթական

² «ՀՀ պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների հեռակա ուսուցման ընդունելության կանոններ» (ՀՀ ԿԳՆ նախարարի N 753-Ն հրաման, վերահաստատվում է ամեն տարի):

³ ԵՊՀ առկա և հեռակա ուսուցմամբ մագիստրատուրայի ընդունելության կանոնակարգեր (վերահաստատվում են ամեն տարի):

⁴ Հարկավոր է խուսափել *իմանալ, գիտենալ, սովորել, տեղյակ/ծանոթ լինել, հասկանալ, ընկալել, ըմբռնել, տիրապետել* և նման այլ բայերից, քանի որ դրանց դրսևորման և գնահատման եղանակներն անորոշ են:

վերջնարդյունքների սահմանման համար խորհուրդ է տրվում օգտվել Բլումի տաքսոնոմիայի⁵ տարբեր մակարդակների իմացության ձևերից (տե՛ս Հավելված 7): Այսպես, մասնագիտական գիտելիքի և իմացության (խումբ Ա) ձևակերպման համար հարկավոր է օգտվել Բլումի տաքսոնոմիայի 1-2 մակարդակների համար առաջարկվող բայերից, իսկ գործնական մասնագիտական կարողությունների (խումբ Բ) և ընդհանրական/փոխանցելի կարողությունների (խումբ Գ) սահմանման համար՝ տաքսոնոմիայի 3-6 մակարդակների բայերից⁶: Բակալավրի ծրագրի համար սահմանվում են մինչև 16-20 կրթական վերջնարդյունքներ (ներառյալ 3-5 ընդհանրական վերջնարդյունքները), իսկ մագիստրոսի ծրագրի համար՝ 14-18 (ներառյալ 2-4 ընդհանրականները):

11. Ծրագրի ուսումնական պլանը: Ներկայացնում է ծրագրի ընդհանուր կառուցվածքն ու բովանդակությունը՝ ըստ հիմնական կրթամասերի (ներառյալ դրանց միջև կրեդիտների բաշխումը), ուսումնական մոդուլներն ըստ ուստարիների և կիսամյակների (ներառյալ դրանց հատկացված կրեդիտները), պրակտիկաները, քննությունների ու ավարտական ատեստավորման ձևերը և այլն: Լրացվում է կից *Ձևաթերթ 1*-ում:
12. Ուսումնական պլանի քարտեզը: Ուսումնական պլանի քարտեզը կապ է հաստատում ծրագրի կրթական վերջնարդյունքների և այն ուսումնական մոդուլների միջև, որոնց օգնությամբ այդ վերջնարդյունքները ձևավորվում են ուսանողների մոտ: Քարտեզի սյունակների գլխամասում հարկավոր է դասավորել ծրագրով սահմանված կրթական վերջնարդյունքները (ըստ համապատասխան դասակարգման՝ Ա, Բ և Գ խմբերում), իսկ տողերի սկզբնամասում՝ այն ուսումնական մոդուլները (դասընթացները և այլն), որոնք պետք է նպաստեն դրանց ձևավոր-

---

⁵ Ուսումնառության գործընթացում իմացության մակարդակների դասակարգման եղանակ է (տաքսոնոմիա՝ նշանակում է դասակարգում), որը մշակել է ամերիկացի գիտնական Բենիամին Բլումը: Իմացության ձևերի այս հիերարխիկ դասակարգումն ունի 6 մակարդակներ՝ ըստ աճող բարդության (տե՛ս Հավելված 7-ի աղյուսակը)՝ սկսած փաստերի պարզ հիշողությունից՝ ստորին մակարդակում, մինչև գնահատումը՝ ամենաբարձրում:

⁶ Տե՛ս Բլումի տաքսոնոմիայի մակարդակները և կրթական վերջնարդյունքների ձևակերպման կանոնները «ԵՊՀ Կրթական ծրագրերի մշակման ղեկավար ձեռնարկ»-ում, ԵՊՀ, 2014:

մանր: Յուրաքանչյուր կրթական վերջնարդյունքի և այն ձևավորող հիմնական ուսումնական մոդուլ(ներ)ի հատման վանդակում դրվում է «+» նշանը՝ դրանք շաղկապելով միմյանց հետ: Լրացվում է կից ներկայացվող Ձևաթերթ 2-ում:

13. Գնահատման ձևերը: Հակիրճ ներկայացնել, թե ինչ ձևերով են գնահատվելու ուսանողները ընթացիկ և եզրափակիչ քննությունների ու ստուգումների/ստուգարքների ընթացքում (գրավոր կամ բանավոր քննություն, թեստեր, կուրսային աշխատանքների հանձնում և այլն):
14. Շրջանավարտների ապագա կարիերայի հնարավորությունները: Ներկայացնել ծրագրի շրջանավարտների հնարավոր աշխատատեղերը և կարիերայի հնարավորությունները: Եթե ծրագիրն իրականացվում է կոնկրետ գործատուների պատվերով (նպատակային ձևով), ապա նշել այդ հանգամանքը:
15. Ուսումնառության օժանդակության ռեսուրսները և ձևերը: Նշել ծրագրում ընդգրկված ուսանողների համար հասանելի ուսումնառության ռեսուրսները (տպագիր, էլեկտրոնային, համացանցային, տեսաձայնային ուսումնական ռեսուրսները և ենթակառուցվածքները), որոնք օգնում են նրանց՝ ձեռք բերելու ծրագրով սահմանված կրթական վերջնարդյունքները: Նշել դասավանդման և ուսումնառության նորարարական եղանակները կամ միջոցները, որոնք կարևոր են տվյալ ծրագրի նպատակների հաջող իրականացման համար:
16. Հարկավոր է թվարկել ՀՀ կամ օտարերկրյա այն կրթական չափորոշիչները, ծրագրային կամ առարկայական հենանիշները (բենչմարք), այլ բուհերի տվյալ մասնագիտության համանման կրթական ծրագրերը, Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածքի որակավորումների շրջանակը, ՀՀ բարձրագույն կրթության որակավորումների ազգային կամ ոլորտային շրջանակները, որոնք օգտագործվել կամ հիմք են հանդիսացել ծրագիրը մշակելիս կամ նրա կրթական վերջնարդյունքները սահմանելիս:

17. Լրացուցիչ տեղեկատվություն ծրագրի վերաբերյալ: Նշել լրացուցիչ տեղեկատվություն, որը ներկայացված չէ նախորդ բաժիններում, սակայն կարևոր նշանակություն ունի ծրագրի առանձնահատկությունները կամ հատուկ դերակատարությունն ընդգծելու համար (օրինակ՝ այլ բուհի հետ համատեղ իրականացվող ծրագրի, գործատուի պատվերով իրականացվող նպատակային ծրագրի պարագայում և այլն), եթե այդպիսիք կան:

ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐԻ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉՆԵՐԸ

ԵՊՀ բակալավրի և մագիստրոսի կրթական ծրագրերի բաղկացուցիչ դասընթացները (ուսումնական մոդուլները) ներկայացվում են համապատասխան նկարագրիչների օգնությամբ, որոնց ձևաթերթը տրված է *Հավելված 2*-ում: Դասընթացի նկարագրիչների ձևաթերթը լրացնում է տվյալ դասընթացը վարող դասախոսը կամ դասախոսների խումբը:

Ծրագրի դասընթացի (ուսումնական մոդուլի) նկարագրիչների ձևաթերթը պարունակում է.

1. Դասընթացի թվանիշ: Նշել տվյալ դասընթացի նույնականացման թվանիշը՝ դասընթացների դասակարգման ԵՊՀ-ում ընդունված սխեմային համապատասխան⁷ (Ֆակուլտետի կողմ, ամբիոնի կողմ, կրթական մակարդակ՝ Բ-բակալավր, Մ-մագիստրատուրա, դասընթացի հերթական համարը ամբիոնի դասընթացների ցանկում, օր՝ 1306/Բ09):
2. Դասընթացի անվանում: Ներկայացնել դասընթացի պաշտոնական լրիվ անվանումը՝ առանց կրճատումների և հապավումների:
3. Դասընթացին հատկացված ECTS կրեդիտների քանակը՝ ըստ ուսումնական պլանի:
4. Շաբաթական ժամերի ընդհանուր քանակը՝ ըստ ուսումնական պլանի:
5. Շաբաթական ժամաքանակի բաշխումը՝ ըստ պարապմունքի ձևերի (դասախոսություն, գործնական պարապմունք, լաբորատոր աշխատանք և այլն): Օրինակ՝ դաս.-2, գործ.-1, լաբ.-2:
6. Կայացման կիսամյակը (1-ին՝ աշնանային, 2-րդ՝ գարնանային):
7. Գնահատման ձևը (օրինակ՝ 2 ընթացիկ քննություն և 1 եզրափակիչ քննություն, միայն եզրափակիչ ստուգարք կամ քննություն և այլն):

---

⁷ Տե՛ս ԵՊՀ համապատասխան ֆակուլտետի «Կրեդիտային համակարգով ուսումնառության ուղեցույց և դասընթացների տեղեկագիրք»-ը բակալավրի և մագիստրոսի կրթական ծրագրերով սովորող ուսանողների համար:

8. Դասընթացի նպատակ(ներ)ը (նշել 1-3 նպատակ): Դասընթացի նպատակները լայն և ընդհանրական ձևակերպումներ են ուսուցման և դասավանդման մտադրությունների վերաբերյալ: Նպատակներն ընդհանուր գծերով մատնանշում են, թե ինչ է ուսուցանելու դասախոսը դասընթացի շրջանակներում: Նպատակները սովորաբար սահմանվում/ձևակերպվում են դասախոսի տեսանկյունից՝ ներկայացնելով դասընթացի ամենակարևոր դրույթ(ներ)ը: Օրինակները ներկայացված են *Հավելված 5*-ում:
9. Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները: Կրթական վերջնարդյունքները ակնկալվող այն գիտելիքները, կարողությունները և հմտություններն են, որոնք ցույց են տալիս, թե դասընթացի ավարտին հասկապես ի՞նչ պետք է գիտենա, հասկանա և կարողանա անել ուսանողը: Կրթական վերջնարդյունքները ձևակերպվում են այնպես, որ ուսանողների կողմից գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձեռքբերումը լինի դիտարկելի/դրսևորելի, չափելի և գնահատելի: Այդ նպատակով վերջնարդյունքի ձևակերպումը հարկավոր է սկսել ակտիվ, գործողություն ցույց տվող բայով⁸: Տարբեր տեսակի կրթական վերջնարդյունքների սահմանման համար խորհուրդ է տրվում օգտվել Բլումի տաքսոնոմիայի⁹ տարբեր մակարդակների իմացության ձևերից (*տե՛ս Հավելված 6*): Այսպես, մասնագիտական գիտելիքի և իմացության (խումբ Ա) ձևակերպման համար հարկավոր է օգտվել Բլումի տաքսոնոմիայի 1-2 մակարդակների համար առաջարկվող բայերից, իսկ գործնական մասնագիտական կարողությունների (խումբ Բ) և ընդհանրական/փոխանցելի կարողությունների (խումբ Գ) սահմանման համար՝ տաքսոնոմիայի 3-6 մակարդակների բայերից¹⁰: Դասընթացի/ կրթական մոդուլի համար սահմանվում են մինչև 4-8 կրթական վերջնարդյունքներ¹¹ (ներառյալ 1-2 ընդհանրական վերջնարդյունքները):

⁸ Հարկավոր է խուսափել *իմանալ, գիտենալ, սովորել, տեղյակ/ծանոթ լինել, հասկանալ, ընկալել, ըմբռնել, տիրապետել* և նման այլ բայերից, քանի որ դրանց դրսևորման և գնահատման եղանակներն անորոշ են:

⁹ Ուսումնառության գործընթացում իմացության մակարդակների դասակարգման եղանակ է (տաքսոնոմիա՝ նշանակում է դասակարգում), որը մշակել է ամերիկացի գիտնական Բենիամին Բլումը: Իմացության ձևերի այս հիերարխիկ դասակարգումն ունի 6 մակարդակներ՝ ըստ աճող բարդության (տե՛ս հավելված 2-ի աղյուսակը)՝ սկսած փաստերի պարզ հիշողությունից՝ ստորին մակարդակում, մինչև գնահատումը՝ ամենաբարձրում:

¹⁰ Տե՛ս Բլումի տաքսոնոմիայի մակարդակները և կրթական վերջնարդյունքների ձևակերպման կանոնները «ԵՊՀ Կրթական ծրագրերի մշակման ղեկավար ձեռնարկում», ԵՊՀ, 2014:

¹¹ 2 կրեդիտ ծավալով դասընթացի համար՝ մինչև 4 կրթական վերջնարդյունք, 6 կրեդիտ ծավալով դասընթացի համար՝ մինչև 8 կրթական վերջնարդյունք:

10. Հաջորդաբար (միմյանց տակ) ներկայացնել, թե կրթական ծրագրի հատկապես որ վերջնարդյունքների ձեռքբերմանն է գլխավորապես/ հիմնականում նպաստում տվյալ դասընթացը/ուսումնական մոդուլը (օրինակ՝ Ա1. [անվանումը], Բ2. [անվանումը] և այլն):
11. Ներկայացնել, թե դասավանդման¹² և ուսումնառության¹³ ինչ ձևեր ու մեթոդներ են ընտրված, որպեսզի լավագույնս նպաստեն դասընթացով սահմանված կրթական վերջնարդյունքների ձեռքբերմանը ուսանողների կողմից: Կրթական վերջնարդյունքի յուրաքանչյուր տեսակ (գիտելիք և իմացություն, տարբեր կարողություններ ու հմտություններ) առավել արդյունավետ է ձեռք բերվում դասավանդման որոշակի ձևերի ու մեթոդների կիրառմամբ:
12. Գնահատման մեթոդները¹⁴ և չափանիշները: Ներկայացնել, թե գնահատման ձևերից յուրաքանչյուրում (ընթացիկ կամ եզրափակիչ քննություն կամ ստուգում, ստուգաբք) ինչ մեթոդներ և չափանիշներ են կիրառվում՝ դասընթացի ավարտին ուսանողների կողմից ակնկալվող կրթական վերջնարդյունքների ձեռքբերման որակական մակարդակը չափելու/գնահատելու համար: Գնահատման մեթոդներն ընտրվում են այնպես, որ գնահատման առաջադրանքում ուսանողները կարողանան լավագույնս դրսևորել/ցուցաբերել իրենց ձեռք բերած կրթական վերջնարդյունքները, իսկ դասախոսը արժանահավատ կերպով չափի/գնահատի նրանց կողմից այդ վերջնարդյունքների ձեռքբերման որակը:
13. Ներկայացնել դասընթացի/ուսումնական մոդուլի խիստ համառոտ բովանդակությունը՝ ըստ հիմնական բաժինների (խոշոր գլուխների/մասերի, բայց ոչ առանձին վերնագրերը, առավելագույնը՝ մինչև 1/5 էջի սամաններում):

---

¹² Ցույց է տալիս, թե ինչ է անում դասախոսը լսարանում. կարդում է դասախոսություն, վարում է գործնական կամ սեմինար պարապմունք, անց է կացնում քննարկում, կազմակերպում է լաբորատոր/դաշտային աշխատանք և այլն:

¹³ Ցույց է տալիս, թե ինչ են անում ուսանողները՝ լսարանում և լսարանից դուրս. պասիվ ունկնդրում, հանձնարարված գրականության ընթերցում, մասնակցություն քննարկումներին, փորձերի կատարում հատուկ սարքավորումներով, նախագծերի, ինքնուրույն կամ տնային աշխատանքների կատարում, խնդիրների լուծում, չափումների/դիտարկումների իրականացում, ինքնուրույն հետազոտություն, խմբային աշխատանք, խնդրի լուծման սցենարների կազմում, նախադեպերի վերլուծություն և այլն:

¹⁴ Գրավոր կամ բանավոր քննություն, կարճ պատասխաններ պահանջող հարցումներ, ճիշտ/սխալ կամ բազմակի ընտրության թեստեր (թղթի վրա կամ կոմպյուտերացված), բանավոր ներկայացման, զեկույցի, էսսեի, խմբային կամ ինքնուրույն/կուրսային աշխատանքի կամ ներկայացված նախագծի գնահատում, քննարկման/բանավեճի կամ դերախաղի արդյունքում գնահատում և այլն:

14. Ներկայացնել դասընթացը/ուսումնական մոդուլը հաջողությամբ յուրացնելու համար պահանջվող հիմնական գրականության ցանկը (3-5 անուն՝ վերջին 15 տարիների հրատարակության):

Հավելված 1. Կրթական ծրագրի մասնագրի (սպեցիֆիկացիա) ձևաթերթ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ֆակուլտետ

նշել ֆակուլտետը

նշել ծրագրի անվանումը

ԾՐԱԳՐԻ ՄԱՍՆԱԳԻՐ

1. Ծրագրի անվանումը և մասնագիտության թվանիշը	
2. Բուհը	Երևանի պետական համալսարան (ԵՊՀ)
3. Ծրագիրը հավատարմագրված է	–
4. Շնորհվող որակավորումը	
5. Ծրագրի մեկնարկի ուսումնական տարին	
6. Ուսումնառության լեզուն	Հայերեն
7. Ուսուցման ձևը	

8. Ծրագրի ընդունելության չափանիշները/պահանջները

9. Ծրագրի նպատակները
Ծրագրի նպատակն է.

-
-
-
-

10. Ծրագրի կրթական վերջնարդյունքները

Ա. Մասնագիտական գիտելիք և իմացություն

Այս ծրագրի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.

Բ. Գործնական մասնագիտական կարողություններ

Այս ծրագրի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

5.

6.

7.

8.

Գ. Ընդհանրական (փոխանցելի) կարողություններ

Այս ծրագրի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

1.

2.

3.

4.

5.

11. Ծրագրի ուսումնական պլանը

Կցված է

12. Ուսումնական պլանի քարտեզը

Կցված է

13. Գնահատման ձևերը

14. Շրջանավարտների ապագա կարիերայի հնարավորությունները

15. Ուսումնառության օժանդակության ռեսուրսները և ձևերը

16. Կրթական չափորոշիչները կամ ծրագրային կողմնորոշիչները, որոնք օգտագործվել են ծրագիրը մշակելիս

17. Լրացուցիչ տեղեկատվություն ծրագրի վերաբերյալ

ԾՐԱԳՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՊԼԱՆԻ ՔԱՐՏԵԶԸ

նշել ծրագրի անվանումը

Ծրագրի կրթական վերջնարդյունքները

Ա. Մասնագիտական գիտելիք և իմացություն		Բ. Գործնական մասնագիտական կարողություններ	
Ա1		Բ1	
Ա2		Բ2	
Ա3		Բ3	
Ա4		Բ4	
Ա5		Բ5	
Ա6		Բ6	
Ա7		Բ7	
		Բ8	
Գ. Ընդհանրական (փոխանցելի) կարողություններ			
Գ1		Գ4	
Գ2		Գ5	
Գ3			

Ուսումնական մոդուլի անվանումը	Մոդուլի թվանիշը	Ծրագրի կրթական վերջնարդյունքները																									
		Ա1	Ա2	Ա3	Ա4	Ա5	Ա6	Ա7		Բ1	Բ2	Բ3	Բ4	Բ5	Բ6	Բ7	Բ8		Գ1	Գ2	Գ3	Գ4	Գ5				

նշել ծրագրի անվանումը

(Լրացվում է առանձին տրամադրված Excel ֆայլում և այստեղ կցվում ծրագրի մասնագրին)

Հավելված 2. Դասընթացի նկարագրիչների ներկայացման ձևաթերթ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ֆակուլտետ

նշել ֆակուլտետը

նշել ծրագրի անվանումը

ԾՐԱԳՐԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐԻ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉՆԵՐ

1. [թվանիշ] ¹⁵	2. [դասընթաց]	3. [կրեդիտ] ECTS կրեդիտ
4. [շաբաթական ժամերի քանակ] ժամ/շաբ.	5. [Ժամաքանակի բաշխումը՝ ըստ պարապմունքի ձևերի]	
6. [կիսամյակ]	7. [գնահատման ձևը]	
8. [դասընթացի նպատակ(ներ)ը] Դասընթացի նպատակն է՝ • • •		

¹⁵ Լրացնելուց հետո ջնջել ուղղանկյուն փակագծերը և նրանցում գրված ուղղորդող տեքստը:

9. [Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները] Դասընթացի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի՝

ա. մասնագիտական գիտելիք և իմացություն

- 1.
- 2.
- 3.

բ. գործնական մասնագիտական կարողություններ

- 4.
- 5.
- 6.

գ. ընդհանրական/փոխանցելի կարողություններ (եթե այդպիսիք կան)

- 7.
- 8.

10. Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.

- 1.
- 2.

11. Կիրառվում են դասավանդման և ուսումնառության հետևյալ ձևերն ու մեթոդները.

- 1.
- 2.
- 3.

12. Գնահատման մեթոդները և չափանիշներն են.

1. 1-ին ընթացիկ քննություն [ներկայացնել գնահատման մեթոդները և չափանիշները].
2. 2-րդ ընթացիկ քննություն. [ներկայացնել գնահատման մեթոդները և չափանիշները].
3. Եզրափակիչ քննություն. [ներկայացնել գնահատման մեթոդները և չափանիշները].
4. Ստուգաթք. [ներկայացնել գնահատման մեթոդները և չափանիշները].

13. Դասընթացը բաղկացած է հետևյալ հիմնական բաժիններից.

12. Հիմնական գրականության ցանկ.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Հավելված 3. Կրթական ծրագրի նպատակների սահմանման/ձևակերպման օրինակներ.

Օրինակ 1. «Բիզնես տեղեկատվության կառավարում» բակալավրի ծրագիր

Ծրագրի նպատակները
<p>Ծրագիրը նպատակ ունի ուսանողներին տրամադրել.</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Տեղեկատվության կառավարման համակարգերի մշակման հիմնախնդիրների վերաբերյալ գիտելիքներ և իմացություն:
2. Տեղեկատվության կառավարման համակարգերի ընտրության, մշակման, կառավարման և օգտագործման համար անհրաժեշտ գործնական մասնագիտական կարողություններ (օր.՝ տվյալների բազաների նախագծում, արհեստական բանականության մեթոդների կիրառում, մոդելավորում և ծրագրավորում):
3. Վերլուծական, գնահատման, մոդելավորման և այլ կարևոր կարողություններ, որոնք կարող են օգտագործվել շրջանավարտի մասնագիտական կարիերայի ընթացքում՝ տեղեկատվության կառավարման համակարգերի մշակման և օգտագործման ժամանակ:

Օրինակ 2. «Հոգեբանություն» բակալավրի ծրագիր

Ծրագրի նպատակները
<p>Ծրագիրը նպատակ ունի.</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Ուսանողներին տրամադրելու հոգեբանության ոլորտի հիմնարար գիտելիք՝ ապագա մասնագիտական գործունեությանը համապատասխան, նրանց ծանոթացնելու հոգեբանության տեսական և մեթոդաբանական մոտեցումներին:
2. Խթանելու ուսանողների մեջ քննադատական մտածողությունը, տեսությունը և պրակտիկական համադրելու և գնահատելու ունակությունը:
3. Օժտելու ուսանողներին արդյունավետ կերպով գրավոր և բանավոր հարողակցվելու կարողություններով:
4. Խրախուսելու ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքը և պրակտիկ փորձի վրա հիմնված ուսումնառությունը:

Օրինակ 3. «Իրավագիտություն և գործարարություն» բակալավրի ծրագիր

Ծրագրի նպատակները
Ծրագիրը նպատակ ունի. <ol style="list-style-type: none">
1. Ուսանողներին տրամադրելու խոր և համակողմանի գիտելիք ՀՀ և Եվրոպական միության իրավունքի հիմնարար սկզբունքների վերաբերյալ, ներառյալ գործարարության ոլորտին առնչվող իրավական խնդիրները (աշխատանքային օրենսդրություն, բիզնեսի կազմակերպման օրենսդրություն և այլն):
2. Ուսանողներին ծանոթացնելու բիզնեսի վարման կարևորագույն դիսցիպլիններին և գործառույթներին:
3. Ուսանողներին սովորեցնելու ինչպես կառավարման առաջնորդության, այնպես էլ բիզնեսի և հասարակության էթիկական հիմնախնդիրները:
4. Ավարտական ուստարում բիզնեսի վարման հիմնահարցերը ինտեգրվում են «Ձեռնարկություններ և փոքր բիզնես» ուսումնական մոդուլում:

Օրինակ 4. «Լրագրություն և մեդիա հաղորդակցություն» բակալավրի ծրագիր

Ծրագրի նպատակները
Ծրագիրը նպատակ ունի. <ol style="list-style-type: none">
1. Օժանդակելու ուսանողներին՝ զարգացնելու ժամանակակից լրագրության և մեդիա հաղորդակցության ոլորտում իրենց տեսական գիտելիքները և գործնական հմտությունները:
2. Ջարգացնելու ուսանողների ընդհանրական մտավոր կարողությունները, հատկապես վերլուծելու, գնահատելու և սինթեզելու և ընդլայնելու նրանց ունակությունը հայթայթելու, մեկնաբանելու և քննադատորեն օգտագործելու տարբեր աղբյուրներից և լրատվական միջոցներից ստացված տեղեկատվությունը:
3. Ջարգացնելու ուսանողների աշխատանքային գործունակությունը՝ իրենց ուսումնառության ոլորտին և մակարդակին համապատասխան, օգնելու նրանց՝ կիրառելու մասնագիտական կարողությունները արդի հասարակության հաղորդակցման տարբեր ոլորտներում:

Օրինակ 5. «Տինանսներ և բանկային գործ» մագիստրոսի ծրագիր

Ծրագրի նպատակները
Ծրագիրը նպատակ ունի.

1. Զարգացնելու ուսանողների մասնագիտական կարողությունները՝ տրամադրելով խորացված ուսուցում բանկային գործի և ֆինանսների բնագավառում, տալու խոր տեսական հենք՝ տեղական և միջազգային բանկային գործի, ֆինանսների և տնտեսագիտության ժամանակակից հիմնախնդիրները հասկանալու, մեկնաբանելու և վերլուծելու համար:
2. Զարգացնելու ուսանողների հմտությունները՝ առաջավոր թվային մեթոդները բանկային գործի և ֆինանսների կառավարման պրակտիկայում կիրառելու համար:
3. Ուսանողներին ունակ դարձնել փորձարկելու և գնահատելու բանկային, ֆինանսական և տնտեսագիտական մոդելները՝ օգտագործելով մի շարք հետազոտական մեթոդներ, սվյալներ և վերլուծության ձևեր:
4. Օժտելու ուսանողներին այնպիսի գիտելիքներով և կարողություններով, որոնք անհրաժեշտ են բանկային ներդրումների և կորպորատիվ ֆինանսների բնագավառում, ինչպես նաև ֆինանսական շուկաներում մասնագիտական գործունեություն ծավալելու համար:

Օրինակ 6. «Համակարգչային ցանցեր» մագիստրոսի ծրագիր

Ծրագրի նպատակները

Ծրագիրը նպատակ ունի ուսանողներին տրամադրել.

1. Համակարգչային ցանցերի նախագծման և մշակման հետ կապված իրավական, սոցիալական, էթիկական և մասնագիտական հիմնախնդիրների վերաբերյալ գիտելիք և իմացություն:
2. Ժամանակակից համակարգչային ցանցերի հետազոտական հիմնախնդիրների վերաբերյալ մանրամասն գիտելիք և իմացություն, ինչպես նաև գործնական հմտություններ՝ դրանց նախագծման, մշակման, կիրառության, աշխատանքի, անվտանգության և սպասարկման վերաբերյալ:
3. Ժամանակակից հաղորդակցության ցանցերի և դրանց օժանդակության ծառայությունների նախագծման, մշակման, իրականացման և անվտանգության ապահովման ընթացքում օգտագործվող մոտեցումների, մեթոդների և համակարգերի համեմատական գնահատման ունակություն:
4. Լարային և անլար համակարգչային ցանցերի արտադրողականությունը վերլուծական և/կամ հաշվարկային մեթոդների օգնությամբ գնահատելու, ինչպես նաև հաղորդակցության ամբողջական նախագծի իրականացումը կառավարելու ունակություն:
5. Ինքնուրույն հետազոտություն կատարելու համար պահանջվող կարողություններ, ինչպես նաև գործնական նախագծեր կատարելու օգնությամբ խնդիրներ լուծելու մեթոդներ:

Հավելված 4. Կրթական ծրագրի վերջնարդյունքների սահմանման/ձևակերպման օրինակներ.

Օրինակ 1. «Կենսաինֆորմատիկա» բակալավրի ծրագիր

Ծրագրի կրթական վերջնարդյունքները
<p>Ա. Մասնագիտական գիտելիք և իմացություն</p> <p>Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.</p> <p>Ա1. ներկայացնելու ժամանակակից բնագիտության հիմնական սկզբունքները և հայեցակարգերը, ձևակերպելու բնապահպանական գլոբալ և լոկալ հիմնախնդիրներ,</p> <p>Ա2. պարզաբանելու բարձրագույն մաթեմատիկայի հիմնական սկզբունքները, վիճակագրության և մաթեմատիկական մոդելավորման մեթոդները,</p> <p>Ա3. ձևակերպելու տեղեկատվական տեխնոլոգիաների հիմունքները և ծրագրավորման հիմնական մեթոդները,</p> <p>Ա4. բացատրելու կենսաբանական համակարգերի կազմավորվածության և գործունեության սկզբունքները, նկարագրելու բջիջներում ընթացող կենսասինթեզի ուսումնասիրման ժամանակակից մոտեցումները:</p>
<p>Բ. Գործնական մասնագիտական կարողություններ</p> <p>Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.</p> <p>Բ1. կիրառելու տեղեկատվության հավաքման, պահպանման և մշակման համակարգչային մեթոդները,</p> <p>Բ2. օգտագործելու ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաները կենսաբանության տարբեր բնագավառներում,</p> <p>Բ3. իրականացնելու կենսաբանական պարզագույն գործընթացների համակարգչային մոդելավորում,</p> <p>Բ4. մշակելու և օգտագործելու ոչ բարդ տարաբնույթ փաթեթներ,</p> <p>Բ5. իրականացնելու գործնական աշխատանքներ կլինիկական և արդյունաբերական ոլորտներում,</p> <p>Բ6. կիրառելու համակարգչային տարաբնույթ ծրագրերը կենսահամակարգերի կառուցվածքա-ֆունկցիոնալ ուսումնասիրություններում:</p>
<p>Գ. Ընդհանրական (փոխանցելի) կարողություններ</p> <p>Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.</p> <p>Գ1. կիրառելու գիտելիքները պրակտիկայում, ձևակերպելու և լուծելու խնդիրներ,</p>

- Գ2. տարբեր աղբյուրներից տեղեկատվություն հայթայթելու և վերլուծելու,
- Գ3. բանավոր և գրավոր հաղորդակցվելու մասնագիտական հանրության հետ,
- Գ4. պահպանելու մասնագիտական էթիկայի նորմերը:

Օրինակ 2. «Հայոց լեզու և գրականություն» բակալավրի ծրագիր

Ծրագրի կրթական վերջնարդյունքները

Ա. Մասնագիտական գիտելիք և իմացություն

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- Ա1. ներկայացնելու ժամանակակից հայ բանասիրության հիմնական սկզբունքները, հայեցակարգերը և հիմնախնդիրները,
- Ա2. մեկնաբանելու հայ լեզվաբանական և գրականագիտական արդի ուղղությունները,
- Ա3. պարզաբանելու լեզվաբանական և գրականագիտական վերլուծությունները, խմբագրական, թարգմանական և մանկավարժական աշխատանք կատարելու հիմնարար սկզբունքները:

Բ. Գործնական մասնագիտական կարողություններ

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- Բ1. կիրառելու լեզվական և գրականագիտական փաստերի հավաքման, պահպանման և մշակման մեթոդները,
- Բ2. օգտագործելու ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաները լեզվաբանական և գրականագիտական ուսումնասիրություններ կատարելիս,
- Բ3. խմբագրելու, սրբագրելու և թարգմանելու տարաբնույթ տեքստեր,
- Բ4. ծավալելու ինքնուրույն մասնագիտական գործունեություն, ինչպես նաև իրականացնելու հետազոտական աշխատանքներ մանկավարժական ոլորտում:

Գ. Ընդհանրական (փոխանցելի) կարողություններ

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- Գ1. տարբեր աղբյուրներից հայթայթելու տեղեկատվություն և վերլուծելու,
- Գ2. բանավոր և գրավոր հաղորդակցվելու հանրության հետ,
- Գ3. մայրենի և որևէ օտար լեզվով տրամաբանորեն ճիշտ, փաստարկված և հստակ կառուցելու բանավոր և գրավոր խոսք:

Օրինակ 3. «Կիրառական կենսաբանություն» մագիստրոսի ծրագիր

Ծրագրի կրթական վերջնարդյունքները

Ա. Մասնագիտական գիտելիք և իմացություն

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- Ա1. ներկայացնելու կենսաէներգետիկայի, սննդի արդյունաբերության և անվտանգության ոլորտներում կենսատեխնոլոգիաների կիրառման տեսական հիմունքները,
- Ա2. լուսաբանելու գենոմի կառուցվածքի և ֆունկցիայի ուսումնասիրության ու վերլուծության արդի մեթոդները,
- Ա3. ներկայացնելու ադոտոտիչների կենսական ցիկլերի առանձնահատկությունները և շրջակա միջավայրի պահպանության համար կիրառվող կենսատեխնոլոգիական մեթոդները,
- Ա4. մեկնաբանելու կիրառական կենսաբանության բնագավառում իրավական գործընթացները:

Բ. Գործնական մասնագիտական կարողություններ

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- Բ1. կիրառելու հետազոտության արդյունքների վերլուծության որակական ու քանակական մեթոդները, կատարելու արտադրական գործընթացների արդյունավետության վիճակագրական վերլուծություն,
- Բ2. կիրառելու ռիսկերի գնահատման մեթոդները հանրային առողջությանը վերաբերող խնդիրների լուծման համար իրականացվող գործընթացներում,
- Բ3. աշխատելու ախտաբանական լաբորատորիաներում և կիրառելու մարդու որոշ հիվանդությունների կլինիկական, արյունաբանական, կենսաքիմիական, հյուսվածքաբանական, քրոմոսոմային և իմունոլոգիական մեթոդները,
- Բ4. մշակելու առողջ սննդակարգի ռազմավարություններ,
- Բ5. աշխատելու սննդի և շրջակա միջավայրի կենսաանվտանգության լաբորատորիաներում և կիրառելու օտարածին կենդանի օրգանիզմների (այդ թվում՝ գենետիկորեն ձևափոխված) հայտնաբերման և քանակական անալիզի ժամանակակից մեթոդները,
- Բ6. կիրառելու սննդում ախտածին մանրէների որակական և քանակական վերահսկողության մոտեցումները և մեթոդները,
- Բ7. աշխատելու ֆերմենտների, մետաբոլիտների, կենսապեստիցիդների արտադրության բնագավառներում և կիրառելու գյուղատնտեսական կեն-

<p>սատեխնոլոգիայի մեթոդները,</p> <p>Բ8. մշակելու միջավայրի աղտոտիչների կենսաքայքայման և կենսաբանական վերականգնման նոր եղանակներ և կատարելագործելու գոյություն ունեցողները,</p> <p>Բ9. գնահատելու կենսավառելիքի օգտագործման հնարավորությունները, մշակելու կենսավառելիքի ստացման նոր տեխնոլոգիաներ,</p> <p>Բ10. իրականացնելու արտոնագրման համար անհրաժեշտ գործընթացներ և մշակելու կենսատեխնոլոգիայի ոլորտի բիզնես պլաններ,</p> <p>Բ11. կիրառելու գյուղատնտեսական արտադրության և սննդամթերքի որակի բարձրացմանն ուղղված բույսերի և սննդի ֆունկցիոնալ գենոմիկայի մեթոդները,</p> <p>Բ12. վերլուծելու շրջակա միջավայրի պահպանության և բնական ռեսուրսների օգտագործման բնագավառում տարբեր իրավական համակարգերի կիրառման հնարավորությունները:</p>

Գ. Ընդհանրական (փոխանցելի) կարողություններ

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- Գ1. օգտվելու տեղեկատվության տարատեսակ աղբյուրներից,
- Գ2. վերլուծելու առկա խնդիրները և գնահատելու դրանց լուծման համար անհրաժեշտ ռեսուրսները,
- Գ3. արդյունավետորեն պլանավորելու ժամանակն ու այլ ռեսուրսները,
- Գ4. պատրաստելու գիտական զեկուցումներ, ներկայացնելու հետազոտությունների արդյունքները, վարելու գիտական բանավեճեր,
- Գ5. պահպանելու մասնագիտական էթիկայի նորմերը,
- Գ6. աշխատելու հետազոտական խմբում և ղեկավարելու այն:

Օրինակ 4. «Տեղեկատվական համակարգեր» մագիստրոսի ծրագիր

Ծրագրի կրթական վերջնարդյունքները
<p>Ա. Մասնագիտական գիտելիք և իմացություն</p> <p>Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.</p> <p>Ա1. ներկայացնելու ալգորիթմների, տվյալների մոդելների և հաշվողական համակարգերի վերլուծության և նախագծման տեսական հիմունքները,</p> <p>Ա2. նկարագրելու տվյալների պահպանման և պաշտպանվածության հիմնարար սկզբունքները,</p>

- Ա3. պարզաբանելու բաշխված միջավայրերում պրոցեսների նախագծման և իրականացման սկզբունքները,
- Ա4. ընտրելու բիզնես կողմնորոշվածություն ունեցող ծրագրային համակարգերի կառուցման մոտեցումները,
- Ա5. սահմանելու տեղեկատվական համակարգերի օգտագործմանը և կառուցմանն առնչվող իրավական և էթիկական նորմերը:

Բ. Մասնագիտական գործնական կարողություններ

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- Բ1. կառուցելու արդյունավետ ալգորիթմներ կամ տվյալների պահպանման մոդելներ,
- Բ2. ստեղծելու դինամիկ Web էջեր, տվյալների բազաներ և ցանցային կիրառություններ,
- Բ3. օգտագործելու տարատեսակ մարքեթինգային ռազմավարություններ, ֆինանսական գործիքներ և բիզնես գործընթացներ,
- Բ4. անելու առաջարկներ տրված ոլորտի աշխատանքների արդյունավետությունը բարձրացնելու վերաբերյալ,
- Բ5. կառուցելու նոր կիրառություններ տրված բիզնես ոլորտում օգտագործվող տեղեկատվական համակարգերի համար:

Գ. Ընդհանրական (փոխանցելի) կարողություններ

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- Գ1. օգտվելու տարատեսակ աղբյուրներից՝ անհրաժեշտ տեղեկատվությունն ստանալու համար,
- Գ2. վերլուծելու փաստերը և անելու հիմնավորված հետևություններ,
- Գ3. ստեղծագործաբար կիրառելու ունեցած գիտելիքները և առաջ քաշելու նորերը,
- Գ4. արդյունավետ կերպով պլանավորելու ժամանակն ու այլ ռեսուրսներ,
- Գ5. պահպանելու մասնագիտական էթիկայի նորմերը:

Օրինակ 5. «Եվրոպական ուսումնասիրություններ» մագիստրոսի ծրագիր

Ծրագրի կրթական վերջնարդյունքները

Ա. Մասնագիտական գիտելիք և իմացություն

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

- Ա1. ներկայացնելու եվրոպական ինտեգրման տեսության և պատմության հի-

մունքները,

Ա2. բնութագրելու եվրոպական մշակութային ինտեգրման ասպեկտները,

Ա3. թվարկելու միջազգային տնտեսական հարաբերությունների հիմնական ձևերը,

Ա4. պարզաբանելու ԵՄ կառավարման պետականակենտրոն, բազմակենտրոն և բազմաշերտ մոդելները և եվրոպական ինտեգրման և կառավարման տեսությունները,

Ա5. սահմանելու միջազգային տնտեսական կազմակերպությունների գործունեության նպատակները և սկզբունքները,

Ա6. ձևակերպելու եվրոպական արժեքները և եվրոպական ինտեգրման և եվրոպական հարևանության քաղաքականությունը:

Բ. Գործնական մասնագիտական կարողություններ

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

Բ1. մասնակցելու ԵՄ կառույցների և եվրոպական մշակույթի վերաբերյալ քննարկումներին,

Բ2. բազմակողմանիորեն վերլուծելու և գնահատելու ԵՄ մշակութային ինտեգրմանը միտված ռազմավարությունները և նախագծերը,

Բ3. իրականացնելու ինքնուրույն և խմբային աշխատանքներ, միջուկորտային հետազոտությունների վերլուծություն,

Բ4. ներկայացնելու առաջարկներ մասնագիտական ոլորտի աշխատանքների արդյունավետությունը բարձրացնելու վերաբերյալ,

Բ5. վերլուծելու Հայաստանի հասարակական-քաղաքական համակարգի եվրոպական գործընթացները:

Գ. Ընդհանրական (փոխանցելի) կարողություններ

Այս ծրագրի հաջող ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

Գ1. օգտվելու մասնագիտական գրականությունից,

Գ2. մասնակցելու բազմաբնույթ քննարկումներին, վերլուծելու առկա խնդիրները և գնահատելու դրանց լուծման համար անհրաժեշտ հնարավորությունները,

Գ3. արդյունավետորեն պլանավորելու ժամանակն ու այլ ռեսուրսները,

Գ4. պատրաստելու զեկույցներ, ներկայացնելու հետազոտական աշխատանքների արդյունքները, վարելու գիտական բանավեճեր,

Գ5. պահպանելու մասնագիտական էթիկայի նորմերը:

***Հավելված 5. Դասընթացի/ուսումնական մոդուլի նպատակների սահմանման/
ձևակերպման օրինակներ***

Օրինակ 1. «Համեմատական քերականություն» դասընթաց

Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին ծանոթացնել հնդեվրոպական լեզվաընտանիքի ցեղակից լեզուների համեմատական ուսումնասիրության և նախալեզվի վերականգնման սկզբունքներին ու մեթոդներին, ցեղակից լեզուների ծագումնաբանական ընդհանրություններին և օրինաչափ համապատասխանություններին, վերականգնված հնդեվրոպական նախալեզվի հիմնական առանձնահատկություններին և այլն:

Օրինակ 2. «Հայ գրական լեզվի պատմություն» դասընթաց

Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին ներկայացնել հայ գրական երեք լեզուների՝ գրաբարի, միջին հայերենի, երկճյուղ աշխարհաբարի՝ արևելահայ և արևմտահայ, զարգացման ընդհանուր ուղղությունը և փոփոխությունների տրամաբանությունը ժամանակակից հետազոտական մեթոդների միջոցով:

Օրինակ 3. «Մերձավոր արևելքի երկրների պետական կարգը» դասընթաց

Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին ծանոթացնել նորագույն շրջանում Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրների պետական կառավարման համակարգերի առանձնահատկություններին, այդ երկրների սահմանադրություններին, նրանցում տեղ գտած փոփոխություններին:

Օրինակ 4. «Լեզվաբանության հիմունքներ» դասընթաց

Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին ներկայացնել լեզվի էության, գործառության ու զարգացման հիմնական օրինաչափությունները. աշխարհի լեզուների հնչյունական, բառային, ձևաբանական և շարահյուսական համակարգերի ընդհանուր առանձնահատկությունները, լեզուների դասակարգման հիմնական սկզբունքները, աշխարհի լեզուներն ու նրանց բաշխումն ըստ լեզվաընտանիքների և ըստ կառուցվածքային տիպերի:

Օրինակ 5. «*Գերմաներեն լեզու -1*» ուսումնական մոդուլ

Այս ուսումնական մոդուլի նպատակն է ուսանողին տալ ելակետային գիտելիքներ գերմաներենի հնչյունական, բառային և քերականական համակարգի մասին՝ այդպիսով ստեղծելով անհրաժեշտ հիմք լեզվի ուսումնասիրության հետագա փուլերի համար: Առանձին ուշադրություն է հատկացվում գերմաներենի արտասանական նորմերին, բառակազմական կաղապարներին և շարահյուսական կառույցների ձևավորմանը:

Օրինակ 6. «*Եվրոպական քաղաքացիական հասարակություն*» դասընթաց

Դասընթացի նպատակն է ուսումնասիրել Եվրոպական քաղաքացիական հասարակության տեսական և կիրառական նշանակություն ունեցող հիմնահարցերի համեմատական վերլուծությունները: Դասընթացը ներառում է նաև ԵՄ անդամ երկրներում քաղաքացիական հասարակության համակարգի կայացման օրինաչափությունները:

Օրինակ 7. «*Միկրոտնտեսագիտություն*» դասընթաց

Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին հաղորդել խորացված և մաթեմատիկորեն հիմնավորված գիտելիքներ միկրոտնտեսագիտական հասկացությունների և օրինաչափությունների վերաբերյալ, ինչպես նաև սովորեցնել մաթեմատիկական մոդելների և մեթոդների կիրառմամբ վերլուծել սպառողների և ձեռնարկությունների վարքը, հավասարակշռության և օպտիմումի ձևավորման խնդիրները՝ շուկայական տարբեր մոդելների շրջանակներում:

Օրինակ 8. «*Ոչ գծային ֆիզիկայի հիմունքներ*» դասընթաց

Դասընթացի նպատակն է ուսանողներին ծանոթացնել ինչպես բնական, այնպես էլ հումանիտար գիտությունների բնագավառներում լայնորեն տարածված ոչ գծայնությունների նկարագրական մեթոդներին, ինչպես նաև պատկերացում ձևավորել այնպիսի երևույթների մասին, ինչպիսիք են դետերմինացված քառսը, բիֆուրկացիաները և այլն:

Օրինակ 9. «*Էկոլոգիական մենեջմենթ*» դասընթաց

Դասընթացի նպատակն է ուսանողների մոտ ձևավորել պատկերացում էկոլոգիական կառավարման տեսական հիմնահարցերի, ձեռնարկություններում էկոլոգիական մենեջմենթի համակարգի մշակման և ներդրման գործընթացներում առկա խնդիրների, այդ խնդիրների լուծման մեխանիզմների, ինչպես նաև այս ոլորտի միջազգային ISO ստանդարտների մշակման և տեղայնացման առանձնահատկությունների մասին:

Հավելված 6. Դասընթացի/ուսումնական մոդուլի կրթական վերջնարդյունքների սահմանման/ձևակերպման օրինակներ

Օրինակ 1. «Հայոց լեզվի պատմություն-1»

Դասընթացի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

(մասնագիտական գիտելիք և իմացություն)

- բացատրելու հայերենի ծագման վերաբերյալ եղած տեսությունները, հնչյունական և բառապաշարային համակարգերի պատմական զարգացումները:

(գործնական մասնագիտական կարողություններ)

- վերլուծելու ժամանակակից հայերենի լեզվական տարբեր իրողությունների զարգացումը,
- պարզաբանելու լեզվական իրողությունների ծագումնաբանությունը:

(ընդհանրական/փոխանցելի կարողություններ)

- կատարելու հետազոտական աշխատանք լեզվական խնդիրների շուրջ:

Օրինակ 2. «Իրավաբանական գրագրություն»

Դասընթացի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

(մասնագիտական գիտելիք և իմացություն)

- ներկայացնելու իրավավերլուծական ռազմավարությունները,
- նկարագրելու իրավավերլուծական համակարգերը, առաջին հերթին՝ IRAC համակարգը,
- թվարկելու իրավական ակտերի շտեմարանները, այդ թվում՝ HUDOC համակարգը:

(գործնական մասնագիտական կարողություններ)

- կազմելու կառուցվածքային, իրավաբանական և լեզվական առումներով գրագետ իրավավերլուծական տեքստեր IRAC համակարգով,
- կիրառելու հանրաճանաչ, այդ թվում՝ ՀՀ բարձրագույն դատական ատյանների կողմից կիրառվող իրավավերլուծական և մեկնաբանողական հնարքներ,
- իրականացնելու համակարգված իրավական հետազոտություն:

(ընդհանրական/փոխանցելի կարողություններ)

- օգտվելու տեղեկատվության տարատեսակ աղբյուրներից (ինտերնետ ռեսուրսներ, էլեկտրոնային գրադարաններ, գիտական հոդվածներ, հաշվե-

տվություններ,

- վերլուծելու փաստեր և կատարելու հետևություններ,
- ստեղծագործաբար կիրառելու և զարգացնելու ունեցած գիտելիքները:

Օրինակ 3. «Ատոմ-ֆոտոն քվանտային գործառույթներ»

Դասընթացի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

(մասնագիտական գիտելիք և իմացություն)

- նկարագրելու ֆիզիկական համակարգերի կազմավորվածության և էվոլյուցիայի սկզբունքները,
- լուսաբանելու կոհերենտ լուսային ճառագայթման դաշտում (ներառյալ քվանտացված) և ատոմում ընթացող պրոցեսները:

(գործնական մասնագիտական կարողություններ)

- կիրառելու քվանտային մեխանիկայի և դասական էլեկտրադինամիկայի ապարատը՝ լուսային դաշտի ազդեցության տակ ատոմում ընթացող պրոցեսների նկարագրման համար,
- հասկանալու և վերլուծելու լուսային դաշտի ազդեցությունը ատոմի ծանրության կենտրոնի շարժման վրա, դրա հետևանքով ատոմի սառեցման և տաքացման հնարավորությունները:

(ընդհանրական/փոխանցելի կարողություններ)

- վերլուծելու մասնագիտական նոր գաղափարներ և աջակցելու դրանց տարածմանը,
- մոդելավորելու մասնագիտության խնդիրները տեսական և մաթեմատիկական ֆիզիկայի մեթոդներով:

Օրինակ 4. «Շրջակա միջավայրով պայմանավորված առողջություն»

Դասընթացի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

(մասնագիտական գիտելիք և իմացություն)

- ներկայացնելու տեղեկատվություն շրջակա միջավայրի աղտոտմամբ պայմանավորված՝ առողջության վրա ազդեցության բացասական հետևանքների մասին,
- քննարկելու առողջության համար ռիսկի գնահատման հիմնական մեթոդները և փուլերը,
- դասակարգելու միջավայրի վիճակով պայմանավորված հիվանդությունները և

դրանց կանխման ուղղությամբ իրականացվող գործողությունները:

(գործնական մասնագիտական կարողություններ)

- օգտագործելու գործնական հանձնարարականները շրջակա միջավայրի բացասական ազդեցությունների հետևանքները նվազեցնելու կամ կանխարգելելու համար,
- կիրառելու ձեռք բերված գիտելիքները շրջակա միջավայրի հետ կապված՝ առողջությանը վերաբերող կարևորագույն խնդիրների լուծման գործողություններում,
- ցուցադրելու ռիսկերի գնահատման մեթոդները և նպաստելու դրանց ներդրմանը հանրային առողջապահության քաղաքականության մշակման գործընթացում:

(ընդհանրական/փոխանցելի կարողություններ)

- կիրառելու ձեռք բերված տեսական գիտելիքները գործնականում,
- աշխատելու թիմում և լուծելու բարդ խնդիրներ:

Օրինակ 5. «Կրիմինալոգիա»

Դասընթացի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

(մասնագիտական գիտելիք և իմացություն)

- ներկայացնելու հանցավորության՝ որպես սոցիալական երևույթի օրինաչափությունները,
- թվարկելու հանցավորության և հանցագործությունների առանձին տեսակների կանխման միջոցառումները:

(գործնական մասնագիտական կարողություններ)

- գնահատելու հանցավորության վիճակը, կառուցվածքը, զարգացման միտումները,
- բացահայտելու հանցավորության և հանցավոր վարքագծի պատճառներն ու պայմանները,
- վերլուծելու հանցավորության կանխման միջոցառումները,
- առաջարկներ անելու հանցագործությունների առանձին տեսակների կանխման միջոցառումներ մշակելու վերաբերյալ:

(ընդհանրական/փոխանցելի կարողություններ)

- վերլուծելու փաստեր և կատարելու հետևություններ,
- ստեղծագործաբար կիրառելու և զարգացնելու առկա գիտելիքները:

Օրինակ 6. «Գենետիկա և էվոլյուցիոն տեսություն»

Դասընթացի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

(մասնագիտական գիտելիք և իմացություն)

- պատմելու գենետիկայի զարգացման հիմնական փուլերի մասին,
- նկարագրելու ԴՆԹ-ի կառուցվածքի, ռեպլիկացիայի, տրանսկրիպցիայի և տրանսլյացիայի սկզբունքները,
- լուսաբանելու «Մարդու գենոմ» ծրագրի և համեմատական գենոմիկայի հիմնական նվաճումները,
- արժևորելու ժամանակակից գենետիկայում կենսաինֆորմատիկայի դերը:

(գործնական մասնագիտական կարողություններ)

- վերլուծելու և գնահատելու մանրէների գենետիկայի մեթոդները,
- կուլտիվացնելու մարդու արյան և ոսկրածուծի բջիջները,
- օգտագործելու քրոմոսոմների վերլուծության, ԴՆԹ-կոմետների և միկրոկո-րիզների մեթոդները,
- լուծելու խնդիրներ դասական գենետիկայի բնագավառում:

(ընդհանրական/փոխանցելի կարողություններ)

- վերլուծելու փաստեր և կատարելու հետևություններ,
- աշխատելու թիմում:

Օրինակ 7. «Կլինիկական դեղագիտության սկզբունքները»

Դասընթացի ավարտին ուսանողն ունակ կլինի.

(մասնագիտական գիտելիք և իմացություն)

- սահմանելու ֆարմակոկինետիկայի և ֆարմակոդինամիկայի սկզբունքները,
- նկարագրելու կենտրոնական նյարդային համակարգի, սրտանոթային, շնչա-ռական և այլ համակարգերի դեղաբանության մեխանիզմները:

(գործնական մասնագիտական կարողություններ)

- վերլուծելու և գնահատելու դեղամիջոցների ազդեցության մեխանիզմները,
- գնահատելու դեղերի և դեղաչափերի արդյունավետությունը, բացահայտելու կողմնակի ազդեցությունները և բացասական դրսևորումները:

(ընդհանրական/փոխանցելի կարողություններ)

- վերլուծելու առկա խնդիրները և առաջարկելու դրանց լուծման եղանակներ:

Հավելված 7. Կրթական վերջնարդյունքների դասակարգման և ստորադասման Բլումի տաքսոնոմիան

Կրթական վերջնարդյունքների դասակարգման և ստորադասման ամենարձեղնաված ձևերից մեկը Բլումի տաքսոնոմիան¹⁶ է, որում յուրաքանչյուր մակարդակի կրթական վերջնարդյունքի նկարագրման համար առաջարկվում է բայերի խիստ որոշակի ցանկ (տե՛ս ստորև ներկայացված աղյուսակը)։

	Մակարդակ	Իմացության ձևերը	Համապատասխան բայերը (ցանկն ամբողջական չէ)
Գիտելիք և իմացություն	1	Գիտելիք (որոշակի փաստերի/տվյալների հիշողություն)	<i>Արտահայտել, գիտակցել, ընտրել, վերարտադրել, չափել, որոշել, թվարկել, անվանել, վերհիշել, գրանցել, պնդել և այլն:</i>
	2	Իմացություն (փաստերի/տվյալների համակարգման ունակություն՝ իմաստը հասկանալու նպատակով)	<i>Որոշել, սահմանել, ներկայացնել, ձևակերպել, բացատրել, հակադրել, նկարագրել, քննարկել, ճանաչել, հիմնավորել, ընտրել, մատնանշել, լուսաբանել, դասակարգել և այլն:</i>
Կարողություններ	3	Կիրառություն (առաջադրանքի կամ խնդրի համատեքստում գիտելիքի/իմացության օգտագործում)	<i>Կանխատեսել, ընտրել, գնահատել, գտնել, ցուցադրել, օգտագործել, կառուցել, հաշվարկել, կիրառել, ցուցաբերել, լուսաբանել, գործնականում իրականացնել, սովորեցնել, կատարել և այլն:</i>
	4	Վերլուծություն (տեղեկատվությունը բաղկացուցիչ մասերի կամ իմաստների բաժանելու ունակություն՝ մասերի փոխհարաբերությունը կամ նշանակությունները հասկանալու նպատակով)	<i>Համեմատել, տարբերակել, համադրել/հակադրել, տրոհել/մասերի բաժանել, վերլուծել, հաշվարկել, փորձարկել, բացահայտել, տարանջատել, լուծել և այլն:</i>
	5	Միևթեզ/համադրություն (տեղեկատվությունը կամ փաստերը նորովի համատեղելու ունակություն՝ խնդրի կամ հիմնախնդրի ավելի լավ կամ համակողմանի ընկալման նպատակով)	<i>Միավորել/միացնել, ի մի բերել, փաստարկել, հարաբերել/կապ հաստատել, ամփոփել, կազմակերպել/համակարգել, եզրակացնել/եզրահանգել, նախագծել, առաջարկել, վերաձևակերպել, քննարկել, ստանալ/դուրս բերել, մեկնաբանել, ընդհանրացնել և այլն:</i>
	6	Գնահատում/արժևորում (առկա տեղեկատվության հիման վրա եզրահանգումներ անելու և դրանք գնահատելու ունակություն)	<i>Արժևորել, օժանդակել/աջակցել, հակադրել/ համադրել, ընտրել, քննադատել, որոշել, համեմատել, գնահատել, եզրահանգել, հետևություններ անել, ենթադրել, պաշտպանել և այլն:</i>

¹⁶ Ուսումնառության գործընթացում իմացության մակարդակների դասակարգման եղանակ է (տաքսոնոմիա՝ նշանակում է դասակարգում), որը մշակել է ամերիկացի գիտնական Բենիամին Բլումը: Իմացության ձևերի այս հիերարխիկ դասակարգումն ունի 6 մակարդակներ՝ ըստ աճող բարդության (տե՛ս աղյուսակը)՝ սկսած փաստերի պարզ հիշողությունից՝ ստորին մակարդակում, մինչև գնահատումը՝ ամենաբարձրում: